

УДК 930.2 (477.7)"18"

Р. Л. Молдавський

РУХ ДОКУМЕНТІВ З ІСТОРІЇ НОВОЇ ДНІПРОВСЬКОЇ ЛІНІЇ УКРІПЛЕНЬ

Стаття присвячена аналізу руху документів з історії Дніпровської лінії укріплень, виявленню особливостей цього руху. В статті розглядаються особливості військово-адміністративного управління фортифікаційними спорудами Російської імперії протягом XVIII ст. та основні напрямки руху документів. Аналізуються зміни у русі документів після призначення князя Г.О. Потьомкіна командиром Лінії, а пізніше генерал-губернатором Новоросійського краю. Розглядаються основні види розпорядчої і звітної документації утвореної під час будівництва та функціонування Дніпровської лінії укріплень.

Ключові слова: рух документів, документація, Південна Україна, формулярні списки, Нова Дніпровська лінія.

Первісна джерельна база з історії Нової Дніпровської лінії не може бути реконструйована без встановлення руху документів, що були утворені внаслідок діяльності різних установ, пов'язаних із функціонуванням Нової Дніпровської лінії. Дослідження руху документів дає змогу оптимізувати роботу дослідника, адже визначення напрямків цього руху та особливостей фондування документів дозволяють чітко встановити межі та напрямки роботи дослідника, сконцентрувати його увагу, визначити потенційну джерельну базу, встановити співвідношення між потенційною та реальною частиною. Врешті-решт, це дає змогу досліднику визначитися з проблемою репрезентативності актуалізованої джерельної бази в контексті реконструкції історії Нової Дніпровської лінії. Вирішення такого завдання передбачає визначення особливостей діловодства державних російських установ в досліджуваній період.

Майже в усіх працях з соціально-економічної та військової історії Південної України останньої чверті XVIII століття знаходимо принаймні згадки про Нову Дніпровську лінію укріплень. Така традиція є не випадковою, бо історія Лінії є одним зі стрижнів історії Південної України останньої чверті XVIII століття, без вивчення якого неможливо уявити повну картину історії цього регіону. Втім існує лише кілька робіт в яких розглядається питання руху документів Лінії. В рамках своїх джерелознавчих студій з історії Південної України цю проблематику досліджували А.В. Бойко[1], В.М. Константинова[2], Ю.І. Головка[3], А.Г. Олененко[4].

Із будівництвом та функціонуванням Нової Дніпровської лінії, як російської військової споруди, було пов'язано багато аспектів господарського, соціального та економічного розвитку краю. Тому можемо припустити, що рух документів повинен був відбуватися за декількома напрямками, серед яких можна виділити такі як військовий, адміністративний, церковний.

Виходячи з військово-політичних інтересів Російської імперії у XVIII ст. та постійної необхідності боронити кордони, система прикордонних укріплень на її території була досить розгалужена. Це викликало появу нових органів, основною функцією яких був контроль за цими укріпленнями [5, с. 140].

За прикладом іноземних держав, для вищого керування військово-сухопутними силами, Петром I ще в 1719 р. була заснована Військова колегія. У ній були присутні президент, віце-президент і кілька членів з генералітету. Військова колегія ділилася на три експедиції: а) армійську, б) гарнізонну та в) артилерійську і фортифікаційну [5, с.146]. Але в такому вигляді вона проіснувала недовго. У 1727 р. генерал-лейтенанта Б. Мініха було призначено "Обер-директором над фортифікаціями Всеросійської Імперії", разом із цим було сформовано Фортифікаційну контору, причому всі справи, які стосувалися керування будівництвом та ремонтом фортець, відтепер підпорядковувалися інженерному управлінню [5, с.146].

Інженерне управління, відокремившись від експедиції артилерії та фортифікації, отримало самостійність і стало підпорядковуватися напряму Військової колегії. Усього через два роки – в 1729 р. – графу Б. Мініху було пожалувано звання генерал-фельдцейхмейстера, тому було вирішено знову поєднати управління артилерією та фортифікацією з інженерними частинами під його керівництвом. Для цього було утворено Канцелярію від артилерії та фортифікації. Але насправді це об'єднання не викликало ніяких змін в управлінні цих двох відомств, і надалі справи по цих відомствах вирішувалися окремо [5, с.147]. Такий стан речей зберігався до 60-х рр. XVIII ст.

По вступу Катерини II на царювання майже всі органи управління починають реформуватися. Зміни торкнулися всіх державних установ [1, с.53-55]. Менші зміни торкнулися Військової колегії: протягом царювання імператриці суттєвих змін в її управлінні не відбувалося. Було визначено, що директором над усією фортифікацією є генерал-фельдцейхмейстер, але в той же час було створено дублюючу посаду – генерал-інженера [5, с.144]. Така ситуація пояснюється особливостями приходу до влади Катерини II: імператриця не довіряла найвищим військовим сановникам, призначених ще її чоловіком, але не могла одразу позбутися їх. Тому в цьому ж році була створена спеціальна військова комісія, яка фактично дублювала всі підрозділи Військової колегії [1, с.53].

На початок будівництва Нової Дніпровської лінії генерал-фельдцейхмейстером був князь Г. Орлов [5, с.144]. Водночас він обіймав посаду віце-президента Військової колегії. Теоретично, сумісність цих двох посад мала посприяти якнайліпшому управлінню новоствореною лінією. Проте князь не дуже опікувався своїми посадовими обов'язками, більше дбаючи про власні проблеми.

Зазначений вище порядок підпорядкування Нової Дніпровської лінії було підтверджено в іменному указі Катерини II М. Деденьову, в якому говориться, що він повинен підпорядковуватися генерал-

фельдцейхмейстеру та Військовій колегії – “... а как надлежащие о работах рапорты присылать к нему так от него требовать и случаются резолюции а сходственно своим по наставлению и какое дано вам будет от военной коллегии равномерно присылать вам свои рапорты и в оную” [6, арк.25-31].

Структурою, яка стояла вище за Військову колегію і якій підпорядковувалася Нова Дніпровська лінія, був Правлячий Сенат, першому, другому та четвертому департаменту якого з різних питань підпорядковувалася Лінія [1, с.54]. Так, наприклад, той самий В. фон Фредерздорф звітував перед Сенатом про конфлікт із запорозькими козаками щодо зимівчан, які переселялися до фортець лінії [7, арк.12-16].

Окрім суто військового підпорядкування та відповідного потоку документів Нова Дніпровська лінія знаходилася ще в адміністративно-територіальному підпорядкуванні. На 1774 р. територія Південної України складалася із Запорозьких Вольностей, Новоросійської губернії, західних володінь Війська Донського та Кримського ханства. Територія Новоросійської губернії обмежувалася зі сходу Сіверським Дінцем, із заходу – Синюхою. Із півночі лінія кордону Новоросійської губернії йшла течією Тясмина та Висі, перетинала Дніпро, Псьол, Ворсклу і йшла вздовж Української лінії [8, с.120]. Тому за адміністративно-територіальною приналежністю Нова Дніпровська лінія з 1770 р. по 1775 р. не належала до жодної російської губернії. Вона будувалася на землях Війська Запорозького Низового, і тому мала знаходитися лише у військовому підпорядкуванні. Але в той же час, як свідчать документи, російська влада не дуже переймалася цим питанням, відносячи Лінію до Новоросійської губернії. Навіть на плані-проекті трьох фортець по рр. Кінські Води та Берді, який датований початком 1770 р., Нову Дніпровську лінію прямо в назві віднесено до Новоросійської губернії [9, арк.1].

Новоросійська губернія була прикордонною територією, і в цьому полягала її особливість в порівнянні з іншими центральними губерніями Російської імперії. Виходячи з її прикордонного положення, вся адміністративна влада в ній була фактично мілітаризована.

До 1774 р. фактична адміністративна влада в регіоні належала Новоросійському губернаторові М. Муромцеву і Правлінню Новоросійської губернської канцелярії в особі бригадира В. Черткова [10, с.223]. М. Деденьов недовго опікувався Новою Дніпровською лінією: в 1771 р. він тяжко захворів [6, арк.45]. Тому керівництво Лінією було доручено правителю Новоросійської губернської канцелярії бригадиру В. Черткову. Цим ще раз було підтверджено територіальне підпорядкування Лінії. Таким чином, весь потік документів, який так чи інакше торкався військових та адміністративних справ, з 1771 р. контролювався В. Чертковим. Із цього часу ці два напрямки руху документів поєднуються, і остаточно зливаються в один – військово-адміністративний з призначенням генерал-губернатором князя Г. Потьомкіна.

Як зазначалося вище, з початку царювання Катерини II всі вищі органи управління перебували у стані реформування. Нагальне вирішення державних проблем змусило імператрицю передати частину виконавчих функцій створеній при ній на період російсько-турецької війни Державній раді [1, с.58].

Однак навіть такий оперативний орган як Державна рада не встигав реагувати на зміни у південному регіоні, які мали місце в останній чверті XVIII століття. Саме тому Катерина II була навіть вдячна ситуації, коли значну частину питань управління Південним регіоном, які були прерогативою центральних органів влади, перебрала на себе канцелярія Г. Потьомкіна.

Іменним указом Сенатові від 31 травня 1774 р. віце-президента військової колегії Г. Потьомкіна було призначено генерал-губернатором Новоросійської губернії [6, арк.44]. Однак Г. Потьомкін не горів бажанням саме в цей час, час його бурних стосунків з імператрицею, залишати Петербург і відправлятися в південні степи. Водночас він не мав великого бажання повністю передавати усі важелі влади місцевому губернському правлінню. Він залишив за собою вирішення принципових питань управління та устрою південним краєм. Починає випрацьовуватися механізм управління регіоном головним командиром Г. Потьомкіним [1, с.59].

До 1775 р. вся документація йшла трьома напрямками. Як зазначалось вище, керування відбувалося з трьох центрів – Військової колегії, Сенату та місцевої адміністрації (на той час Новоросійської губернської канцелярії). Така ситуація, особливо під час військових дій, ніяк не сприяла якомога скорішому завершенню будівництва та оперативному реагуванню на потреби Лінії. Відповідно й уся звітня документація йшла по цих вищеозначених установах. Виходячи з цього, вона була розпорошеною, що, на нашу думку, заважало адекватно оцінювати стан речей з її будівництвом.

Призначений Г. Потьомкін вимагав від губернської канцелярії чисельних звітів та статистичних описів, складання топографічних карт окремих регіонів Новоросійської губернії та представлення “думок” стосовно устрою ввіреного йому краю. Як ніколи, губернська канцелярія продукує величезну кількість документів. Крім того, Г. Потьомкін вимагав регулярних рапортів від керівників губернії, на які відповідав не менш чисельними ордерами [1, с.59].

У 1774 р. володіння Російської імперії на півдні істотно збільшилися. За Кючук-Кайнарджийським мирним договором до Росії відійшли межиріччя Дніпра та Бугу на узбережжі Чорного моря, фортеці Кінбурн, Керч, Єникале, територія на узбережжі Азовського моря між гирлами річок Міусу та Берди, землі по річці Єя. Таке територіальне надбання та недосконала система управління призвели до нових адміністративно-територіальних змін [11, с.244-245].

На думку Г. Потьомкіна, приєднання нової території до Новоросійської губернії не сприятиме ефективному управлінню. Тому за іменним указом від 14 лютого 1775 р. була створена Азовська губернія. До її складу відійшли землі між рр. Дніпро і Буг, Кінбурнський замок, місто Азов, фортеця Св. Дмитра, місто Таганрог, місто Черкаськ, землі Війська Донського, до яких було приєднано територію по річці Єї, Нова Дніпровська лінія, фортеці Керч та Єникале, місто Бахмут та територія, що у свій час належала Слов'яносербії. На території Азовської губернії було засновано дві провінції: Азовську і Бахмутську. До

Азовської провінції входили місто Азов, фортеця Св. Дмитра, місто Таганрог, місто Черкаськ, землі Війська Донського, Нова Дніпровська лінія, фортеці Керч та Єникале, землі між Дніпром і Бугом та Кінбурнський замок. [12, с.123].

Губернатором Азовської губернії став командир Нової Дніпровської лінії генерал-майор В. Чертков, який ще за правління Ф. Воєйкова проявив себе здібним правителем Новоросійської губернської канцелярії. Саме в 1775 р. зростає потік звітної документації і вона починає виокремлюватися на загальному фоні [1, с.59]. Новостворена губернія була передана під керівництво Г. Потьомкіна. А в січні 1776 р. імператрицею було прийнято рішення про призначення Г. Потьомкіна командиром Нової Дніпровської лінії укріплень [6, арк.44]. Це призначення остаточно замкнуло весь потік документів на канцелярії світлішого князя. І якщо рух документів по військовій лінії буде залишатися незмінним, то адміністративний напрямок буде зазнавати постійних змін. Ці зміни торкалися, в першу чергу, нижчих органів місцевої влади і були пов'язані з триваючим процесом реформування та уніфікації адміністративно-територіального устрою Південної України.

Наступні територіальні зміни на півдні були пов'язані з ліквідацією Запорозької Січі. За маніфестом Катерини II про ліквідацію Запорозької Січі від 3 серпня 1775 р. Запорозькі Вольності було передано до Новоросійської губернії і підпорядковано місцевому начальству. Згідно з рапортом, надісланим губернатором Новоросійської губернії М. Муромцевим Г. Потьомкіну, вже в липні 1775 р. місцевими адміністраторами було вирішено, що до Новоросійської губернії відійдуть землі Вольностей по праву сторону Дніпра, до Азовської – по ліву. 6 листопада 1775 р. Г. Потьомкіним було надіслано губернаторам ордер з апробацією цього розподілу [12, с.87].

Г. Потьомкіну, який завдяки чисельним рапортам губернаторів Південної України був значно краще, ніж імператриця, ознайомлений з ситуацією в краї, вдалося наполягти на відстрочці реформи. Більше того, не дивлячись на прагнення уряду щодо якнайшвидшого реформування, територіальний устрій земель колишніх Запорозьких Вольностей до кінця 1775 р. фактично залишався без змін [12, с.125]. Лише в кінці 1775 р. почали запроваджуватися перші територіальні зміни. Запорозькі паланки перейменовувалися у повіти, причому зберігалися їх попередні назви. Так, в інструкції земському комісару П. Горлинському, яка була надана йому в грудні 1775 р., вказувалося, що відтепер паланки Самарська, Протовчанська, Личковська, Барвінкостінківська та Кальміуська мають стати повітами. Окрім того, в Азовській губернії засновувалися замість провінцій Волновозький та Консководський повіти [12, с.111].

Саме до Консководського повіту було віднесено Олександрівську фортецю, в якій і розташувалося повітове правління. Слід зазначити, що на середину 70-х років XVIII ст. саме в Олександрівській фортеці і була зосереджена вся місцева адміністративна влада колишніх земель Війська Запорозького. Ця фортеця на той час була єдиною придатною для проживання чиновників та роботи бюрократичного апарату. Навіть коменданти таких фортець як Кирилівської, Микитинської та інших, окрім Петрівської, проживали саме тут [13, арк.85].

Цей територіальний розподіл не був остаточним. Упродовж 70-х років територіальний устрій колишніх Запорозьких Вольностей втрачав традиційні риси. Так, на 1778 р. територія Азовської губернії була поділена вже на 9 повітів: Катеринославський, Олександрівський, Павлівський, Марієнпольський, Таганрозький, Бахмутський, Торський, Натальїнський та Царичанський. Земля Війська Донського не поділялася на повіти, фортеці Керч та Єникале залишилися за кордонами повітів [12, с.124].

Згодом, відповідно до указу 22 січня 1784 р. Катеринославське намісництво було розподілено на 15 повітів: Катеринославський, Новомосковський, Олексопольський, Кременчуцький, Полтавський, Павлоградський, Костянтиноградський, Слов'янський, Бахмутський, Донецький, Маріупольський, Херсонський, Єлизаветградський, Ольвіопольський та Олександрійський. [12, с.134].

Усі фортеці Нової Дніпровської лінії відійшли до двох повітів – Павлоградського та Маріупольського [14, арк.24-26]. У той же час можемо констатувати, що територіальна підпорядкованість фортець лінії була найслабшою. І торкалася вона переважно цивільного населення, яке проживало на території цих фортець або форштатів та поселень біля них. Ця тенденція зберігалася навіть після указу імператриці Катерини II від 1784 р. про скасування Нової Дніпровської лінії [15, арк.117-118 зв]. Ще на початок 90-х років маємо той самий потік звітної документації до тої ж самої канцелярії Г. Потьомкіна [16-21].

Таким чином, все керівництво Новою Дніпровською лінією було замкнено на особі світлішого князя Г. Потьомкіна, який і так як генерал-губернатор мав всю повноту влади, в тому числі і над військовими об'єктами. На користь цієї тези говорить те, що при аналізі руху документів складається враження, що їх рух у бік центральних військових органів влади був не першочерговим. Абсолютна більшість документів надходила до канцелярії Г. Потьомкіна, який у свою чергу намагався створити власну схему керівництва цим військовим об'єктом. Але почав він не з цього.

Найперше, що спробував зробити князь – це з'ясувати, кому до нього було доручено опікуватися будівництвом нової лінії укріплень. Тобто будівництво Лінії підпорядковувалось як і належало – Військовій колегії, Сенату, Артилерійській конторі, місцевій адміністрації тощо. Відповідно і звітувало перед ними. У той же час цим установам одночасно підпорядковувалися всі військові об'єкти, вся артилерія, всі військово-адміністративні одиниці і багато ще чого. А будівництво такого важливого об'єкту вимагало, щоб їм хтось опікувався персонально, і якщо так можна сказати, для того часу цей об'єкт вимагав лоббіювання своїх інтересів.

У фондї № 52 РДВІА зберігається документ, який має назву – “О учреждении Днепровской линии” [6, арк.45]. Він датований 1776 р. і, скоріш за все був створений адміністрацією Нової Дніпровської лінії. Документ – це відповідь на запит стосовно того, кому було доручено управління новоствореною лінією. У

відповіді зазначається, що згідно височайшої конфірмації будівництво було доручено М. Деденьову. Після його відставки генерал-майору В. Черткову, а далі найцікавіше – “Особо же то Учреждение линии в правление ни графу Захару Григорьевичу [авт.– Чернишев, член військової ради, віце-президент військової колегії], ни генерал инженеру Мордвинову [авт. – Михайло Іванович] поручено небыло” [6, арк.45]. Про що нам говорить цей документ? По-перше, характеризує той безлад у бюрократичній системі, який панував у країні в той час, а по-друге, що до 1776 р., до призначення Г. Потьомкіна, нібито особистий нагляд за будівництвом не було доручено нікому з вищих військових чиновників. Насправді це було не так. Ще 2 вересня 1770 р. наглядати за будівництвом було доручено Слобідському губернатору Є. Щербініну [22, с.1]. Але в той же час, виходячи з цього документа, можемо зробити висновок, що він не дуже опікувався цим питанням. Бо вже через шість років забули про те, що саме він мав опікуватися будівництвом Лнії.

Тому, прийнявши справи по Новій Дніпровській лінії, Г. Потьомкін визнав незадовільним стан цих справ. Для виправлення цієї ситуації згідно його ордеру від 30 травня 1776 р. В. Чертков під своїм керівництвом заснував “особо присудственную комиссию”, в якій повинні були засідати комендант Олексіївської фортеці Пеутлунг, губернаторський товариш Шахов (який ще брав участь в Азовській губернській канцелярії) та інженер-порутчик Лавров. У червні 1776 р. ця комісія вже була сформована [23, арк.342–342 зв.].

Також із призначенням світлішого князя Г. Потьомкіна пов'язано становлення саме звітної документації. Як вже зазначалося на початку, в останню чверть XVIII ст. рух документації має певну вертикаль зі двостороннім рухом. Документи в цей період рухалися таким чином: з фортець Лнії всі папери надходили до комісії Нової Дніпровської лінії, якою керував все той же В. Чертков, а звідти до канцелярії Г. Потьомкіна [24; 19; 21].

Цей потік звітної документації був найбільш потужним саме в роки командування Г. Потьомкіна. Разом із В. Чертковим вони виробили певну структуру цієї звітної документації. Враховуючи на об'ємність цього потоку документів (так як він йшов з усього Півдня і не лише на адресу канцелярії Г. Потьомкіна), вони намагалися зменшити його, вилучаючи дублюючу документацію [1, с.81-82]. Таким чином залишився ряд важливих документів, які повинні були, згідно з вимогами, надходити як від комендантів, так і від В. Черткова до Г. Потьомкіна. Основна частина цього потоку – це рапорти, які в більшості супроводжувалися різноманітними відомостями стосовно будівництва, заготівлі провіанту, кількості будівельних матеріалів, особового складу штаб-офер-офіцерів тощо [25; 26; 27].

Отже, з будівництвом та функціонуванням Нової Дніпровської лінії було пов'язано багато аспектів господарського, соціального та економічного розвитку краю. Тому рух документів відбувався за кількома напрямками, серед яких можна виділити такі як військовий, адміністративний, церковний та внутрішній. Інформативний потенціал дозволяє проводити повновартісне історичне дослідження з історії Нової Дніпровської лінії укріплень. Тому, на нашу думку, актуалізований комплекс джерел з історії Нової Дніпровської лінії в достатній мірі відбиває її історію, тобто є репрезентативним.

Джерела та література

1. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел / А.В. Бойко. – К., 2000. – 308 с.
2. Константинова В.М. Джерела з соціально-економічної історії міст Південної України останньої чверті XVIII - 1853 р. : дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / В.М. Константинова ; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2004. – 21 с.
3. Головка Ю. І. Джерела з історії митниць Південної України (1775-1819 рр.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Ю.І. Головка ; Запорізький держ. ун-т. - Запоріжжя, 2004.
4. Олененко А.Г. Азовська губернська канцелярія (1775–1784) : історія установи та її документації / А.Г. Олененко. – Запоріжжя, 2013. – 304 с.
5. Фриман Л.Л. История крепости в России / Л.Л. Фриман. Ч. 1. – СПб., 1895. – 238 с.
6. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.143. – Ч.1. – 272 арк.
7. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.48. – Ч.2. – 122 арк.
8. Самко І.В. Обов'язки командирів в Азовській губернії (1775 – 1776 рр.) / І.В. Самко // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Вип.5. – К., 1999. – С. 120-123.
9. РДВІА. – Ф.424. – Оп.1. – Спр.30. – 1 арк.
10. Савченко І.В. До історії губернських органів управління Південної України першої половини XIX ст. / І.В. Савченко // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Вип.7. – К., 2001. – С. 222 – 229.
11. Савченко І.В. Місцеві органи управління Новоросійської та Азовської губернії / І.В. Савченко // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорозького державного університету: Південна Україна XVIII – XIX століття. – Вип.6. – Запоріжжя : “Тандем-У”, 2001. – С. 244 – 249.
12. Савченко І.В. Адміністративно-територіальний устрій Південної України (1775 – 1822 рр.) : Дисертація канд. іст. наук: 07.00.01. / І.В. Савченко – Запоріжжя, 2004. – 172 с.
13. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.44. – 104 арк.
14. РДВІА. – Ф.ВУА. – Оп.1. – Спр.18725. – 78 арк.
15. РДАДА. – Ф.16. – Оп.1. – Спр.798. – Ч.2. – 212 арк.
16. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.73. – 89 арк.
17. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.75. – 33 арк.
18. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.78. – 17 арк.
19. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.80. – 11 арк.
20. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.84. – 23 арк.
21. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.89. – 86 арк.
22. Новицкий Я.П. История города Александровска в связи с историей возникновения крепостей Днепровской линии 1770-1806 г. – Екатеринбург, 1905. – 176 с.
23. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.104. – Ч.2. – 41 арк.
24. РДАДА. – Ф.16. – Оп.1. – Спр.797. – Ч.2. – 374 арк.
25. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.95. – Ч.3. – 305 арк.

26. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.103. – Ч.2. – 404 арк.
27. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.103. – Ч.3. – 12 арк.
28. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.103. – Ч.1. – 216 арк.
29. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.188. – Ч.1. – 339 арк.
30. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.97. – Ч.75. – 33 арк.
31. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.104. – Ч.2. – 41 арк.
32. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.337. – Ч.129. – 56 арк.
33. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.337. – Ч.186. – 23 арк.
34. РДВІА. – Ф.52. – Оп.1. – Спр.274. – Ч.1. – 45 арк.
35. ЦДІАУК. – Ф.229. – Оп.1. – Спр.308. – 34 арк.
36. ЦДІАУК – Ф.229. – Оп.1. – Спр.319. – 74 арк.
37. Лиман І.І. Російська православна церква на півдні України останньої чверті XVIII – середини XIX століття. – Запоріжжя : “Тандем – У”, 2004. – 488 с.
38. Православна церква на півдні України (1775-1781) / Упорядник: І. Лиман // Джерела з історії Південної України. Т.4. – Запоріжжя : РА “Тандем – У”, 2004. – 560 с.

Молдавский Р. Л. Движение документов по истории Новой Днепровской линии укреплений.

Статья посвящена анализу движения документов по истории Днепровской линии укреплений, выявлению особенностей этого движения. В статье рассматриваются особенности военно-административного Управления фортификационными сооружениями Российской империи на протяжении XVIII в. и основные направления движения документов. Анализируются изменения в движении документов после назначения князя Г.А. Потемкина командиром Линии, а затем генерал-губернатором Новороссийского края. Рассматриваются основные виды распорядительной и отчетной документации образованной при строительстве и функционирования Днепровской линии укреплений.

Ключевые слова: движение документов, документация, Южная Украина, формулярные списки, Новая Днепровская линия.

Moldavskiy R. L. The movement of the documents on the history of New Dnirovaska line of fortifications.

The article is devoted to the analysis of the movement of the documents on the history of the Dnirovaska line of fortifications and revealing of its features. The particularities of the military administrative management of the fortifications of Russian empire during the 18th century and the main directions of the documents' movement are considered. The changes in the movement of the documents after the appointment of prince H. Potemkin as the Lines commander and later the governor-general of Novorossiyskiy kraj is analyzed. The main types of administrative and reporting documentation created during the construction and functioning of the Dnirovaska line of fortifications are considered.

Keywords: movement of documents, documentation, southern Ukraine, official lists, New Dnieper line.

УДК 930.2:[94:35.08](477.5/6)"17"

О. С. Панкєєв

РУХ ДОКУМЕНТІВ З ІСТОРІЇ ЧИНОВНИЦТВА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено огляд основних напрямків руху документів з історії чиновництва Південної України другої половини ХVІІІ століття та їх обсяги. Обґрунтовується теза, що наслідком налагодження жорсткого контролю за проходженням служби чиновниками стає їх систематичний облік. Втім, регіональні особливості управління територіями Південної України наклали свій відбиток на рух документів з історії чиновництва – багато функцій центральних установ було абсорбовано канцелярією Г. Потьомкіна, в тому числі й Герольдією.

Ключові слова: Південь України, рух документів, чиновництво, рапорти, формулярні списки.

Встановлення руху документів – важлива складова джерелознавчого дослідження. Головне завдання дослідження руху документів з історії чиновництва Південної України другої половини ХVІІІ століття полягає в реконструкції генеральної джерельної бази, тобто комплексу документів, що був першопочатково створений у період, що досліджується. Встановлення головних напрямків руху документів дозволяє також оптимізувати та підвищити результативність евристичної роботи, визначити основних фондоутворювачів та виводу палітру документів.

Питання руху документів з історії чиновництва Південної України другої половини ХVІІІ століття частково піднімалося в суміжних дослідженнях. Н. Сурева здійснила дослідження джерел з історії поміщицького землеволодіння та детально проаналізувала документи, що були утворені в результаті функціонування дворянських зібрань [1]. Загальну характеристику продукування та руху джерел з соціальної історії Південної України останньої чверті ХVІІІ століття здійснив А. Бойко [2]. Діяльність Герольдмейстерської контори дослідила в ряді своїх праць І. Фаїзова [3; 4]. М. Румянцева детально проаналізувала становлення обліку чиновництва в другій половині ХVІІІ століття за допомогою формулярних списків [5].